

B E S Z Á M O L Ó J E L E N T É S

az 1985-ös évről

Városi Művelődési és
Ifjúsági Központ
Tata, Váraljau. 4.

Kuatacsoportunk 1971-ben alakult és fő célja a tatai karszt tanulmányozása, barlangjainak feltárása, a barlang- és földtudományok népszerűsítése. Ezidáig a tatai Megalodus-bg felfedezése és feltárása, a tatai Angyal-forrási-barlang feltárása és egy állandó ásványkiállítás létrehozása fűződik nevünkhöz.

1985-ben 31 rendes, 15 próbaidős, és 14 pártoló tag tevékenykedett sorainkban. A csoport 1985-ben lépett be az MKBT-be, egyenlőre 21 taggal.

Részletes beszámoló a tárgyévben végzett munkákról

1. Feltárások

1985-ben a fő feltárás a tatai Bartha-kutbarlangra irányult.

Ez egy véstett kutként dogger mészkőben mélyülő 15 m-es mesterséges aknával nyíló víznyerőhely volt, mely a hatvanas évek elején a Tata-bányai Szénbányák nagyarányú vizkiemeléseivel összefüggően szárazra került. Csoportunk már a 70-es évek közepén tájékozódó bejárásokat tett a kútbarlangban, és elhatározta a későbbi feltárást.

A közel függőleges kútakna alján 340° - 160° irányú főtektonikus hasadék által preformált, jellegzetes tatai típusú, hirotermálisan kioldott folyosó nyílik. Ez a feltárás megkezdésekor / 1985. május / 11 m hosszú volt, a talpon homokos-agyagos kitöltéssel, sok kötőmbel.

Maga a kútbarlang Tata belterületén, az Április 4. tér részét képező 1765/1. helyrajzú számu, magántulajdonban levő terület-részen nyílik. Az akna nyílásának felső pereme 153 m magasan van az Adria szintjéhez viszonyítva. Felső, 3 m-es szakasza ki van téglázva és beton fedlappal van ellátva, ezen korábban kútszerkezet volt.

A kútbarlang előtörténete eléggé régre nyúlik vissza, és jelenleg is kutatás és adatgyűjtés tárgyát képezi. A régi nagy tatai vízbőség idején, talán már több száz évvel ezelőtt is felszínre törő langyos vizű forrás lehetett e helyen. Később - igen tapasztalt kútvéső mesterekre utalóan - pontosan a 83° meredekségű fő litoklázis nyomvonalán vésték ki a jelenlegi Bartha-kutat. Az eddig begyűjtött adatok szerint vízhozama tekintélyes volt és a vízszintingadozások korreláltak a környék többi hasonló kútjának ingadozásaival. A régi időkben feltehetőleg voltak olyan karsztvíz-depressziók is, amikor a kút alsó részén nyíló barlangi folyosóba be lehetett látni, illetve úszni.

A környéken élő idős emberek szerint a század 40-es éveiben hallani lehetett a víz zubogó áramlását a sziklatömeg mélyéről!?!/ Mindenesetre - a Megalodus-barlang - analógiájából kiindulva feltehető, hogy az egész Kálvária-dombot körülbelül egy szintben vízjárat-rendszerek hálózák át. A Bartha-kútbarlang egyébként mindössze kb. 250 m-re van a Megalodus-barlangtól, és 120 m-re az Eötvös József Gimáziiumtól, melynek udvarán szintén található volt egy barlang / feltárását csoportunk később tervezi /.

Mindezek alapján bizvást remélhetjük, hogy a Bartha-kútbarlang feltárása során tekintélyes járatrendszert fedezhetünk még fel. Ezt látszik alátámasztani a Megalodus-barlanghoz való morfológiai hasonlóság is. Ugyanolyan vastag, szálas szerkezetű kalcitkéreg borítja a falakat és a főtét a Bartha-kútbarlangban is, mint a Megalodus-barlangban, sőt a kiemelt mezozoos rög Fürdő utcai részén levő híres, régen óriási vízhozamu Lo Presti forrás alján levő hasadékok oldalán is ugyanilyen genetikai jegyeket viselő kalcitkéreg volt található.

A feltárás megkezdésekor először az érintetlen állapotú barlang részletes fotodokumentálását és pontos felmérését végeztük el. A kutatási engedély / OKTH 188/85. / birtokában ezután faunagyűjtést végeztünk / mivel a kitöltés nagy részét óhatatlanul ki kellett emelni a későbbiekben /. Ennek feldolgozása folyamatban van.

A 15 m-es kutaknába acéllétrát építettünk be, és a szomszéd ház lakóinak szivességéből módunk volt kiépíteni egy törpefeszültségű világítási elektromos hálózatot is.

A tárgyév során 24 feltárási alkalmon vett részt a csoport, ezen idő alatt kb. 80 m³ üledéket emeltünk a felszínre. A meddő elraktározása - mivel lakott területről van szó - gondot okozott volna, de a Városi Tanács vállalta a depó időnkénti elszállítását. Depózás előtt a felszínre került anyagot alaposan átválogattuk, és ennek során nagyon sok érdekes és tanulságos leletre bukkantunk.

A zömében rétegzetlen agyagos-homokos kitöltésben a barlang faláról korábban levált képződmények szép számmal voltak találhatóak, sőt egészen nagy kalcitkéreg-táblák is előfordultak. Valószínű, hogy az 1950-ben Vigh József kutató által vízhozamnövelési céllal végrehajtott robbantás is hozzájárult a fal képződményeinek részbeni kitöltésbe kerüléséhez.

Sok és szép barit is előkerült az üledékből, mégpedig jellegzetes táblás kifejlődésben, kékes árnyalatban. A barit egyébként néhány helyen a barlang falán is még megtalálható.

A barit több generációs ásvány e hidrotermális üregben is, feltehetőleg voltak nagyon ősi, egészen szűkzövezeteket kitöltő / pregenetikus ? / barit telérek, amelyeknek tanfőzete, a jura krinoideás mészkő a hidrotermális karsztkorrózió révén kioldódott. E kipreparálódott telérek azután egy későbbi szpeleogenetikai fázisban kristályosodási alapként szolgáltak a jellegzetes vastag kalcitkéregnek. Ezt a hipotézist alátámasztó morfológiai jegyeket mutató kalcitkéreg példányokat szép számmal leltünk a kitermelt üledékben, így a jellegzetes U - alak. illetve "szendvicsszerkezet" nem tekinthető véletlenszerűnek.

Az így kivált 5 - 12 cm vastag kalcitkéreg felülete a legtöbb helyen torzult romboéders kristályfejek sokaságától diszlik, illetve másutt még erre vált ki a szépen fejlett kékes táblás baritkéreg. Előfordult olyan barit kristályegyed is, melynek élhossza ép állapotban elérhette a 6-7 cm-t is.

A baritkéreg /szerencsére/ szürkés agyag fedi / és védi/ néhol a táblák között limonitszemcsék láthatók.

A barlangot beborító kalcitkéreg felületét egyébként csaknem mindenütt nagyon szép színű, mahagónibarnás- kékesbarnás feltehetőleg biogén Mn-oxid kéreg fedi / Ez is emlékeztet a Megalodus-barlangra, ahol egyébként barit is előfordult, hasonló településben /

A kiemelt üledék feldolgozása során kvarcitkavicsok is kikerültek a homokos-agyagos kitöltésanyagból, ezek minden bizonnyal a környéken foltokban található pannon takaró felszínről bejutott indikációi.

Közettani analógiák alapján dogger korúnak tűnő tűzkődarabokat is találtunk, melyek némelyike paleolit eszközre emlékeztető alakú volt. Ezek részletes vizsgálata a későbbiek feladata lesz.

Meglepő lelet jutott birtokunkba június 16-án: a lejárat akna alatti vályvégen, kb. 17 m mélyből 1 db, viszonylag jó megtartású római kori pénzérme.

A sok kitöltő üledék kiemelése őszre járathosszban is meghozta az eredményt, a barlang közel vízszintes folyosójának K-i végén egy függőleges kúrtőre bukkantunk, amely később kettéágazott, majd újból egyesült. Az év végén ez kb. 6 m-re megközelítette a felszínre, és a mérések alapján egy magántulajdonú kertben fog a felszínre kijutni.

Valószínűleg hasonló, felszínre törő forráskúrtó lesz egy másik feltárási pont is, az előzőtől kb. 4 m-re.

A feltárás leginkább folytatást ígérő része a lejárati kutakna alatti folyosórész, melyet az idén 2 m-rel mélyítettünk, és benne kb. 4 m-t haladtunk előre. Ez a járat pontosan követi a $340-160^\circ$ csapású főhasadék irányát, erőteljesen oldott. Egyenlőre még szabad légterés szakaszra nem bukkantunk. Sajnos, ez az egész barlangra jellemző, erőteljesen fel van töltődve.

A feltárás megkezdése óta rendszeres klimaméréseket végzünk. Ez légtér-hőfok méréséből, valamint üledék-hőfok méréséből áll.

Meglepő, hogy az átlagolt léghőfok eredmény / 85. máj.- dec. / $12,6^\circ\text{C}$, míg az átlagolt üledék-hőfok mindössze $10,4^\circ\text{C}$.

A barlangban légáramlás/sajnos/ nincs, a páratartalom rendszeresen a telítettségi szinten van.

Rendszeres CO_2 méréseket is végzünk, főként balesetvédelmi megfontolásból. A CO_2 -szint a melegebb nyári hónapokban kulminált, amikor is 5 ember mindössze 4 és fél órát tudott lent dolgozni. A szellőzetlenségre utal, hogy kezdéskor a széndioxid-szint / Dräger-szondával mérve / 1,3 tf% volt, 12 óra 30 perckor pedig már 3,1 tf %-ra nőtt. (júl. 10)

A kutbarlang feltárását természetesen az elkövetkező időkben is folytatni fogjuk, célunk a fokozottabb gépesítés, valamint az egyik felszín felé hatoló kürtő megnyitása, a levegőcirkuláció elősegítésére. Ezek feltehetőleg a hatékonyabb, gyorsabb ütemű feltárást elő fogják segíteni.

A csoport másik feltárási területe a tatai Angyal-forrási-barlang. A tárgyévben itt csak kisebb kutatásokat végeztünk, inkább a korábbi évek feltárási eredményeinek feldolgozása folyt.

Az Angyal-forrási-barlangról a részletes beszámoló a későbbiekben fog megszületni.

Az Országos Környezet és Természetvédelmi Hivatal Észak-Dunántúli felügyelőségének megbízásából és a Komárom megyei Múzeumi Központ szakmai felügyeletével és támogatásával csoportunk 1984-ben és 1985-ben az Almásneszmély és Szomód községek közötti Kópité-hegy / plio-pleisztocén édesvizi mészkőkup / közelében található, a feltevések szerint római kori kút feltárását is végezte.

A Kópité-hegy és az Almásneszmély felé huzódó, travertinból álló dombor^{köze} már a rómaiak korában kedvelt és fontos építőanyag volt, innen hozták a provincia nyugati részei felé a castrumok építőköveit. A kőfejtők ma már védelmet élveznek. A tatai Herman Ottó kör tagjai évente itt rendeznek természetkutató táborokat, s a már említett kútfeltárás is e táborok keretein belül kezdődött meg 1984-ben. Még nem bizonyított a kút római eredete, de feltehető, hogy a kőbányász rabszolgák, illetve az itteni rómaiak vizellátását innen oldották meg.

Maga a kút 1,65 m Ø-vel indul, lefelé kúposan szűkül, faragott kövekkel mesterien kirakott oldallal. A feltárás kezdetekor a szabad mélysége 16,7 m volt, 1985. júliusra már 23,4 m-ig kiástuk. Sajnos itt megjelent a talajviz, de a történelmi korú kitöltésre nem akadtunk rá. Itt már a kút szelvénye összeszűkülte 1,1 m-re. E feltárást az 1986-os évben is folytatni fogjuk.

-2. Táborok

- Tavaszi technikai edzőtábor, Bajót, 1985. ápr.3- ápr.8.

Célja főként a csoport szakmászó és barlangjáró technikai szintjének emelése, növelése.

Főbb programok: -a bajóti Öregkő barlangjainak bejárása
-a Jankovich-barlang kitisztítása
-geológiai túrák / Bersek-hegy, Tűzköves stb. /

Részvevők száma 27 fő

@ Nyári tábor , Bódvaszilas 1985. jul. 19 - jul. 28.

Célja főként a Tatától. távoleső Észak-Borsod karsztvidékének megismerése, karsztmorfológiai és speleológiai megfigyelések gyűjtése, barlangjáró tapasztalatok szerzése.

Főbb programok: - Barlangtúrák: Baradla hosszútúra, Retek-ág,
Törökmeccsetág

Vass Imre bg.

Meteor-bg

Vecsembütki zomboly

Széki zomboly

Pásakfi viznyelő

- geológiai turák: Perkupa - evaporit-összlet tanulmányozása, gyűjtés
Rudabánya - vasérccek stb. gyűjtés
Esztramos - kalcitok gyűjtése
- E turák fő célja az iskolák számára összeállítandó gyűjtemények anyagának előteremtése és a csoport kiállításának bővítése volt.

Résztevők száma: 31

- Őszi technikai tábor, Keszölc, Kétágu-hegy. 1985. szept.13-15.

Célja főként a sziklamászó-technika frissentartása, új csoporttagok oktatása.

Résztevők száma: 13 fő

3. Rendszeres heti klubnapok

Hagyományainkhoz híven minden hét csütörtökjén a tatai Márosi Művelődési és Ifjúsági Házban, 17 órától.

Ezeken a rendszeres összejöveteleken az aktuális teendőket, programokat szoktuk megbeszélni, csaknem minden alkalommal valamilyen továbbképzéssel színesítve.

4. Tanfolyamok

Az év során csoportunk 3 tagja vett részt és tett eredményes vizsgát a tatabányai Vértés L. csoport által szervezett barlangjáró I. tanfolyamon.

1 fő vizsgázott le barlangjáró II-ből és Kutatásvezetői ismeretekből.

Saját szervezésben 1985. decemberében 1986-ra áthúzódóan barlangi fényképezési tanfolyamot indítottunk csoporttagjaink részére.

6. Komárom megyei Barlangász-találkozó apr. 25.

Első ízben szerveztük meg ezt a fórumot Tatán. Célunk az volt, hogy a megyében működő négy kutatócsoport megismerje egymás munkáját, koordináljuk a tevékenységeket, barátságos viszony alakuljon ki. Az MKBT részéről dr. Müller Pál tartott előadást a hidrotermális barlangokról

7. Turák

Az év során több egynapos barlangi és külszíni geológiai túrát tettünk. A barlangok főként hidrotermális eredetűek voltak, mivel a tatai karszt feltárásánál az esetleges összehasonlításokban főképpen ezek megismerése segíthet a "rejtélyek" kibogozásában.

II. 3. Gerecse- Pisznice; 6 fő

III. 5. Szemlő-hegyi bg. ; 19 fő

IV. 13. Veres-hegyi bg.; Tatabánya 2 fő

VIII. 1-4 Szlovákiai bg-turák / közösen a Tatabányai csoporttal;/ 3 fő

XI.2., 3., Bátorai bg.; a két napon összesen 26 fő

XI. 3o-XII.I. Ferenc-hegyi bg.; 7 fő

XII. 26 Nagy-Somlyói bg.; 19 fő

Ezekon kívül - főként kisebb csoportokban - több geológiai és ásvány-kőzet-ösmaradványgyűjtő utat szerveztünk. / Gerecse-hg, Tatabányai meddőhányók, Csordakút, Gánt, Balaton-felvidék, Felsőcsatár, Cák, Törökugrató stb.

8. Ismeretterjesztés

Az év során a TIT szervezésében 6 előadást tartottunk a megye különböző helységeiben, főként a megyei barlangokról, általában a barlangokról, a Föld és az élet fejlődéséről, Magyarország ékkő-ásványairól stb.

A városi Művelődési Központ koordinálásával 8 iskolában tartottunk un. "rendhagyó földrajzmórárt" szintén az előző témákból, a természetvédelmi aspektusok kidomborításával.

Két alkalommal igényelték csoportunktól a TIT által meghirdetett geológiai túrát, az egyik a szomódi általános iskola volt / Tata-
- Leshegy-Kőpíte-Római Kőfejtők,- Almásneszmély utvonalon.
A másik a Komáromi Jókai Gimnázium / Almásneszmély - Süttő -
Pisznice - gerecsei travertinóbányák - Komárom utvonalon. /
Véleményünk szerint ez a forma igen hatékonyan elősegíti a földtudományi ismeretterjesztést.

9. Kiállítások

A tatabányai Művelődési Központban immár 13. éve fennálló, zömében barlangi ásványokat bemutató kiállításunkat újabb anyagokkal bővítettük.

Az OKTH által fenntartott és 1985-ben elkészült Gerecse Természeti képe és természetvédelme c. kiállítás ásvány-kőzet-őslénytani részét is csoportunk állította össze, együttműködve a tatabányai Vértess László Karszt- és Barlangkutató csoporttal./ Bekehegyi erdészlak

A csákvári művelődési házban a tárgyévben is fenntartottuk a 3 vitrinből álló, 1979-ben létesített ásványkiállításunkat.

A tatabányai Bánki Donát Gépészeti Szakközépiskolában a tárgyév december havában létesítettünk egy ásványkiállítást, mely főleg az iparban felhasznált ásványi nyersanyagokat mutatta be a tanulóifjúságnak.

10. Barlangi vezetések

Elég nagy érdeklődés mutatkozott a tatabányai barlangok iránt, főként csoportok részéről. Ezeket természetesen minden esetben fogadtuk és a kért vezetést és biztosítást megadtuk.

A Megalodus-barlangba az év során így 6 alkalommal jöttek vendégek, és több érdeklődő megtekintette az Angyal-forrási barlangot és a jelenlég feltárás alatt álló Bartha-kutbarlangot. A barlanglátogatók nagy része a művelődési központban levő állandó ásványkiállításunkat is megtekintette.

11. Részvételek rendezvényeken

- III. 9-10 Részvétel a miskolci ásványgyűjtő találkozón 15 fő
- III. 23. Részvétel a budapesti ásványgyűjtő találkozón 2 fő
- IV. 20. Részvétel a Gerecse 50 teljesítménytúrán 5 fő
- IV. 25. Komárom m. Barlangkutató találkozó résztvevők száma: 65
- VI. 2. Részvétel és szervezési segítség a dorogi barlangnapon 7 fő

- VI. 28-29-30. Részvétel a jósvafői MKBT vándorgyűlésen 8 fő
VIII. 25. Részvétel az Országos Ásványgyűjtő Találkozón. Bp. 9 fő
XII. 7. Részvétel a budapesti TIT ásványbörzén 3 fő

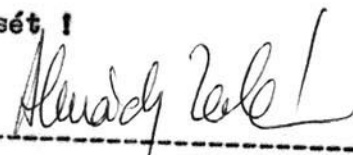
Ezekon kívül az MKBT-ben tartott előadásokon és a környező csoportok szervezésében zajló előadásokon is a lehetőségekhez képest megjelentünk.

Az évet éjszakai hegyi turával fűszerezett barlangász-szilveszter mulatsággal zártuk, Vértesszőlősn.

Hivatalos elismerés

1985-ben Tata város Tanácsa a város barlangjainak és karsztrendszerének feltárása és megismerése érdekében kifejtett több éves tevékenységünkért, a befektetett társadalmi munkáért a TATA VÁROSÉRT érdemérem bronz fokozatát adományozta csoportunknak, melyet a Munka Ünnepe alkalmával ünnepélyesen vehettünk át.

Jó Szerencsét !

Almády Zoltán csop. vez.
2890 Tata, Agostyáni u. 8.
T.: /34/ 80-104

Tata, 1986. febr. 10.